

@ eich llyfrgell chi

**Rhaglen Strategol Gychwynnol
Datblygu Llyfrgelloedd 2005-2007**

@ your library

**An Initial Strategic Library Development
Programme 2005-2007**

Cynnwys

1. Rhagarweiniad gan y Gweinidog dros Ddiwylliant, y Gymraeg a Chwaraeon
2. Crynodeb Gweithredol
3. Nodi Anghenion Defnyddwyr a Rhai Nad Ydynt yn Ddefnyddwyr Presennol
4. Ail-asesu Rôl Llyfrgelloedd yng Nghymru
5. Datblygu'r Cynllun Gweithredu drwy Bartneriaeth
6. Gwerthuso Cynnydd
7. Geirfa

Contents

1. Foreword by the Minister for Culture, Welsh Language and Sport
2. Executive Summary
3. Identifying the Needs of Users and Current Non-Users
4. Re-assessing the Role of Libraries in Wales
5. Developing the Action Plan through Partnership
6. Evaluating Progress
7. Glossary

Rhagair

“Nid byd, byd heb wybodaeth”

Y mae gan Gymru, fel cenedl, hunaniaeth ddiwylliannol gref a ffyniannus. Y mae llyfrgelloedd lleol eisoes yn chwarae rhan bwysig yn y gwaith o fynegi a chyfoethogi'r cryfder hwn. Darperir gwasanaeth cymunedol holl bwysig ganddynt drwy gyfrwng gweithlu medrus ac ymroddedig. Y mae'r fenter @ **Eich Llyfrgell Chi** yn fuddsoddiad newydd sbon gan Lywodraeth y Cynulliad i ddatblygu fframwaith strategol er

mwyn hybu gwasanaethau llyfrgell dwyieithog i ddiwallu anghenion yn y 21ain ganrif. Bydd cam cyntaf y fenter, rhwng 2005-2007, yn nodi'r anghenion, yn sefydlu partneriaethau, yn datblygu gwasanaethau ar-lein newydd ac yn estyn allan at ddefnyddwyr newydd drwy adeiladu ar gryfderau traddodiadol yr adnodd cymunedol gwerthfawr hwn.

Yr wyf yn disgwyl i Gymru arwain ar ddatblygu polisiau arloesol fydd yn agor y drysau i adnoddau llyfrgell y genedl, drwy ddefnyddio manteision y dechnoleg ddiweddaraf. Drwy fod yn cael eu hyrwyddo gan ymgyrch genedlaethol, y mae gan lyfrgelloedd Cymru gyfle na chawsant erioed o'r blaen i weithio mewn partneriaeth i estyn allan i'w cymunedau tra'n cyfrannu at gyflawni ein nodau a'n amcanion strategol. Yr wyf eisoes wedi gweld brwdfrydedd y staff mewn llyfrgelloedd ynghylch ecsbloetio technoleg fodern i gyrraedd holl aelodau eu cymunedau – ariannwyd dros 100 o brosiectau gan Lywodraeth y Cynulliad yn ystod rhaglen ddatblygu baratoawl yn 2004. Yr oedd nifer o'r prosiectau hyn yn seiliedig ar bartneriaethau – dysgu gydol oes, partneriaethau cymdeithasol, rhai diwylliannol gyda gwasanaethau amgueddfa ac archifau, i gyd yn ceisio ehangu effaith eu gweithgareddau a chyrraedd cynulleidfaoedd newydd.

Bydd @ **Eich Llyfrgell Chi** yn cael ei rheoli gan CyMAL: Amgueddfeydd Archifau a Llyfrgelloedd Cymru, drwy weithio gyda Llyfrgell Genedlaethol Cymru, awdurdodau lleol, colegau, sefydliadau addysg uwch, ysgolion, grwpiau cymunedol a gwasanaethau cyhoeddus cenedlaethol. Fel Cadeirydd Cyngor Ymgynghorol CyMAL, hoffwn annog pawb i weithio mewn partneriaeth i ailddiffinio rôl ein llyfrgelloedd yn y ganrif newydd hon, a sicrhau bod eu gwasanaethau yn cyfrannu'n llawn at ddatblygu cymunedau lleol llwyddiannus a llawn bywyd.

Alun Pugh AC

Y Gweinidog dros Ddiwylliant, y Gymraeg a Chwaraeon

Foreword

'...Libraries gave us power' (Manic Street Preachers, 1996)

Wales, as a nation, has a strong and thriving cultural identity. Local libraries already play an important role in expressing and enriching that strength. They maintain a vital community service managed by a skilled and dedicated workforce. The **@ Your Library Programme** is a major new investment by the Welsh Assembly Government to develop a strategic framework which will support bilingual library services fit for the needs of the 21st century. The first phase of the programme from 2005-2007 will identify the needs, establish the partnerships, develop new online services, and reach out to new users, building on the traditional strengths of a valued community resource.

I expect Wales to be a leader in developing innovative policies to open up access to the nation's library resources, using the benefits of new technology. Promoted through a national campaign, Welsh libraries now have an unprecedented opportunity to work in partnership to engage with their communities and contribute to the achievement of our strategic aims and objectives. I have already seen the enthusiasm of library staff to exploit modern technology to reach out to all members of their communities – over 100 projects were funded by the Welsh Assembly Government during a preparatory development programme in 2004. Many of these projects involved partnerships – for lifelong learning, social partnerships, cultural partnerships with museum and archive services, all aiming to increase the impact of activities and extend access to new audiences.

The **@ Your Library Programme** will be managed by CyMAL: Museums Archives and Libraries Wales, working with the National Library of Wales, Welsh local authorities, colleges, higher education institutions, schools, community organisations and national public services. As Chair of the CyMAL Advisory Council, I encourage everyone to work in partnership to re-define the role of our libraries in this new century and ensure that their services contribute fully to the development of successful and vibrant local communities.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Alun Pugh', with a long horizontal flourish underneath.

Alun Pugh AM

Minister for Culture, Welsh Language and Sport

2. Crynodeb Gweithredol

2.1 Y mae'r fenter @ Eich Llyfrgell Chi yn fuddsoddiad newydd sbon gan Lywodraeth y Cynulliad i ddatblygu fframwaith strategol fydd yn hybu gwasanaethau llyfrgell dwyieithog er mwyn diwallu anghenion y 21ain ganrif. Bydd cam cyntaf y fenter, rhwng 2005-2007, yn nodi'r anghenion, yn sefydlu partneriaethau, yn datblygu gwasanaethau ar-lein newydd ac yn estyn allan at ddefnyddwyr newydd drwy adeiladu ar gryfderau traddodiadol yr adnodd cymunedol gwerthfawr hwn.

2.2 Nodi anghenion defnyddwyr a rhai nad ydynt yn ddefnyddwyr:

Bydd @ Eich Llyfrgell Chi yn cefnogi gwasanaethau sy'n briodol i anghenion unigolion a chymunedau lleol. Bydd y cam cyntaf yn cynnwys asesiad o'r dystiolaeth a gasglwyd gan arolygon diweddar o ddefnyddwyr llyfrgelloedd a rhai nad ydynt yn ddefnyddwyr presennol. Bydd y gwaith o nodi amcanion strategol hefyd yn cael ei oleuo drwy ymgynghori'n gyson gyda chymunedau lleol a'r grwpiau awdurdod lleol sy'n gyfrifol am gyflwyno strategaethau cymunedol.

2.3 Ail-ddiffinio rôl llyfrgelloedd yng Nghymru:

Dros y 100 mlynedd diwethaf, y mae rôl y llyfrgell rydd gyhoeddus wedi datblygu i gwrdd â gwahanol anghenion unigolion a chymunedau lleol. Cafwyd llyfrgelloedd eraill hefyd yn datblygu yng Nghymru, i gyd yn cyfrannu at fywyd y gymuned, addysg, iechyd a'r gymuned fusnes. Bydd @ Eich Llyfrgell Chi yn darparu cefnogaeth fel bod llyfrgelloedd yn gallu:

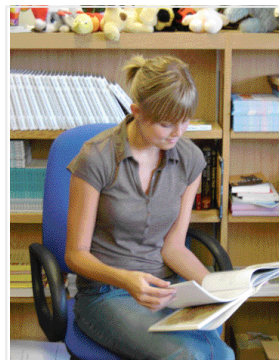
- hyrwyddo gwasanaethau llyfrgell i bawb yng Nghymru
- darparu mynediad am ddim i adnoddau llyfrgell yng Nghymru
- creu gwasanaeth llyfrgell ar-lein
- gweithio mewn partneriaeth i ddarparu gwasanaethau gwell
- gwella sgiliau perthnasol y gweithlu.

2.4 Datblygu'r Cynllun Gweithredu drwy Bartneriaeth:

Bydd CyMAL yn cefnogi partneriaethau ar lefel genedlaethol, rhanbarthol a lleol i ddarparu gwasanaethau llyfrgell gwell. Bydd Llyfrgell Genedlaethol Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn gweithio gyda CyMAL i sefydlu fframwaith datblygu strategol cenedlaethol. Gwahoddir cyrff cynrychioliadol i ymuno â Grŵp Llywio @ Eich Llyfrgell Chi. Bydd 4 o linyndau rhaglen, wedi eu rheoli gan reolwr prosiect llawn amser, ac i'w datblygu dros 2 flynedd -

2. Executive Summary

2.1 The **@ Your Library Programme** is a major new investment by the Welsh Assembly Government to develop a strategic framework which will support innovative bilingual library services. The first phase of the programme from 2005-2007 will identify the needs, establish the partnerships, develop new online services, and reach out to new users, building on the traditional strengths of a valued community resource.

2.2 Identifying the Needs of Users and Current Non-Users:

The **@ Your Library Programme** will support services appropriate for the needs of individuals and local communities. The initial phase will include an assessment of available evidence collected by recent library user and non-user surveys. The identification of strategic objectives will also be informed by regular consultations with local communities and local authority groups responsible for progressing community strategies.

2.3 Redefining the role of Welsh libraries:

Over the last 100 years, the role of the free public library has developed to meet the changing needs of individuals and local communities. Other libraries also developed in Wales, all contributing to community, education, health and business life. The **@ Your Library Programme** will provide support to enable libraries to:

- promote library services to everyone in Wales
- provide free access to Welsh library resources
- create the online library service
- work in partnerships to deliver better services
- improve relevant workforce skills.

2.4 Developing the Action Plan through Partnership:

CyMAL will support partnerships at a national, regional and local level to deliver improved library services. The National Library of Wales (NLW) and the Welsh Local Government Association (WLGA) will work with CyMAL to establish a national strategic development framework. Representative bodies will be invited to join the **@ Your Library Programme** Steering Group. There will be 4 programme strands, managed by a full time project manager, and developed over 2 years -

- creu system darganfod adnoddau ar-lein genedlaethol, er mwyn gwella'r mynediad at adnoddau llyfrgell yng Nghymru
- datblygu cynulleidfaoedd newydd drwy weithgareddau datblygu'r darllenydd, a darparu gwybodaeth newydd yn y llyfrgell gyhoeddus ar-lein newydd
- hyrwyddo gwasanaethau llyfrgell drwy gynllun marchnata cenedlaethol
- datblygu cyfleoedd i wella sgiliau'r gweithlu.

2.5 Y Broses a'r Amserlen:

Bydd y fenter yn recriwtio rheolwr prosiect i ofalu am y cam cychwynnol (2005-2007). Bydd CyMAL yn trefnu cyfarfod o'r Grŵp Llywio @ **Eich Llyfrgell Chi** erbyn Mawrth 2005 i gytuno ar gylich gorchwyl y Grŵp, Cynllun Cychwynnol y Prosiect a'r Cynllun Rheoli Risg. Bydd y Grŵp Llywio yn cyfarfod yn chwarterol tan fis Mawrth 2007 gan gynhyrchu adroddiadau cynnydd cyn bob cyfarfod.

2.6 Cyllidebau:

Y cyllideb ddangosol ar gyfer y cyfnod 2005-07 yw £2m.

2.7 Gwerthuso Cynnydd:

Bydd y fenter @ **Eich Llyfrgell Chi** yn monitro cynnydd yn rheolaidd i sicrhau bod gwasanaethau llyfrgell yn cyflawni'r safonau gorau ac yn darparu eu gwasanaethau yn gyson. Defnyddir y Safonau ar gyfer Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru i fonitro perfformiad unigol gan y gwasanaethau llyfrgell, a bydd dadansoddiad o effaith y gweithgareddau o dan y fenter yn cael ei gomisiynu yn 2007.

- creating a national online resource discovery system, opening up access to Welsh library resources
- developing new audiences through reader development activities and new information content for the online public library
- promoting library services through a national marketing plan
- developing opportunities to improve workforce skills.

2.5 Process and Timescale:

The initiative will recruit a project manager to manage the initial phase (2005-2007). CyMAL will convene the **@ Your Library Programme** Steering Group by March 2005 to agree the terms of reference for the Group, the initial Project Plan and Risk Management Plan. The Steering Group will meet quarterly until March 2007 with progress reports produced prior to each meeting.

2.6 Budgets:

The indicative budget for the phase 2005-07 is £2m.

2.7 Evaluating Progress:

The **@ Your Library Programme** will regularly monitor progress to ensure that library services achieve high quality and consistent service delivery. The revised Welsh Public Library Standards will be used to monitor individual performance by library services and an impact analysis for activities progressed by the initiative will be commissioned in 2007.

3. Nodi Anghenion Defnyddwyr a Rhai Nad Ydynt yn Ddefnyddwyr Presennol

- **Asesu'r dystiolaeth bresennol**

3.1 Bydd @ **Eich Llyfrgell Chi** yn cefnogi gwasanaethau sy'n briodol i anghenion unigolion a chymunedau lleol. Bydd y cam cychwynnol yn cynnwys asesiad o'r dystiolaeth bresennol a enillwyd o arolygon o ddefnyddwyr llyfrgell a rhai nad ydynt yn ddefnyddwyr presennol. Bydd y rhain yn cynnwys:

- canlyniadau ar gyfer awdurdodau lleol unigol o CIPFA PLUS
- gwerthusiad o gynllun arloesol Linc y Gogledd yn ystod 2004
- asesiad o anghenion defnyddwyr gan wasanaethau llyfrgell unigol
- gwerthusiad o effaith y fenter Rhwydwaith y Bobl gan Sefydliad Tavistock, a gomisiynwyd gan Gronfa'r Loteri Fawr
- prosiectau unigol, er enghraifft Rhwydwaith Dysgu y Bobl yng Nghonwy a Sir Ddinbych
- gwerthusiad o'r Prosiect ROUTES sy'n cael ei gyllido gan y loteri, a fu'n treialu gwasanaethau allgymorth gan lyfrgelloedd cyhoeddus mewn ardaloedd o amddifadedd cymdeithasol ym Mlaenau Gwent, Caerffili, Abertawe a Wrecsam.

Astudiaeth Achos: LINC y Gogledd – cyntaf yn y DU i hybu dysgu gydol oes

Yn 2002, aeth y gwasanaethau llyfrgell ym Mhrifysgol Cymru Bangor a'r tri awdurdod lleol yng Nghonwy, Gwynedd ac Ynys Môn ati i lansio menter gydweithredol, LINC y Gogledd, er mwyn rhannu adnoddau llyfrgell. Y mae'r fenter gydweithredol arloesol hon yn honni mai dyma'r cynllun benthyca cyfnewid di-dâl cyntaf yn y DU rhwng llyfrgelloedd cyhoeddus a llyfrgell prifysgol. Yn benodol, y mae'n rhoi hawliau benthyca di-dâl i lyfrgell y brifysgol i unrhyw breswylydd yn y tri awdurdod lleol. Yn Hydref 2004, ehangwyd partneriaeth LINC y Gogledd i gynnwys tri choleg addysg bellach sef Coleg Menai, Coleg Meirion-Dwyfor a Choleg Llandrillo.

Y mae cydweithrediad rhwng y gwahanol fathau o lyfrgelloedd, ac annog pobl i gymryd rhan mewn dysgu yn brif nodau gan CyMAL. Fel rhan o'i Gynllun Grant Datblygu Llyfrgelloedd 2004-2005, y mae CyMAL wedi cyllido:

- menter farchnata i gynyddu'r nifer o bobl a allai elwa o'r gwasanaeth arloesol hwn
- gwelliannau i'r wefan
- gwerthusiad o LINC y Gogledd a phartneriaethau llyfrgell cydweithredol rhanbarthol eraill ar draws Cymru ac mewn gwledydd eraill drwy'r byd.

3. Identifying the Needs of Users and Current Non-Users

- **Assessing existing evidence**

3.1 The **@ Your Library Programme** will support services appropriate for the needs of individuals and local communities. The initial phase will include an assessment of available evidence of recent library user and library non-user surveys. These include:

- results for individual local authorities from CIPFA PLUS
- an evaluation of the innovative LINC y Gogledd scheme during 2004
- user needs assessments by individual library services
- an evaluation of the impact of the People's Network initiative by the Tavistock Institute, commissioned by the Big Lottery Fund
- individual projects, for example the People's Network for Learning in Conwy and Denbighshire
- an evaluation of the lottery-funded ROUTES Project which piloted outreach services by public libraries in areas of social deprivation in Blaenau Gwent, Caerphilly, Swansea and Wrexham.

Case Study: LINC y Gogledd - UK first to promote lifelong learning

The library services of the University of Wales Bangor and the three local authorities of Conwy, Gwynedd and Anglesey launched a co-operative scheme, LINC y Gogledd, in 2002 to share library resources. Including interlibrary loan, this innovative collaborative venture claims to be the UK's first free reciprocal borrowing scheme between public libraries and a university library. Significantly it provides free borrowing rights to the university library for any resident of the three local authorities. In October 2004 the LINC y Gogledd partnership was expanded to include three further education colleges, Coleg Menai, Coleg Meirion-Dwyfor and Coleg Llandrillo.

Co-operation between different types of libraries and encouraging people to engage in learning are key objectives for CyMAL. As part of its Libraries Development Grant Scheme 2004-05, CyMAL funded:

- a marketing initiative to increase the number of people benefiting from this innovative service
- improvements to the website
- an evaluation of *LINC y Gogledd* and other regional library co-operation partnerships across Wales and in other countries around the world.

- **Ymgynghori gyda chymunedau lleol**

3.2 Bydd @ **Eich Llyfrgell Chi** hefyd yn comisiynu ymchwil marchnad ac yn ymgynghori gyda defnyddwyr a rhai nad ydynt yn ddefnyddwyr er mwyn targedu adnoddau a gweithgareddau yn well mewn ardaloedd o ddatblygu helaeth. Bydd y dulliau ymgynghori a ddefnyddir i gyflwyno Strategaethau Cymunedol Lleol ac arolygon CIPFA PLUS hefyd yn cael eu defnyddio lle bo hynny'n briodol. Bydd annog ymdeimlad o gyd-berchnogaeth o wasanaethau llyfrgell lleol gyda chymunedau lleol yn cael ei atgyfnerthu drwy ymgynghori'n rheolaidd gyda mudiadau a grwpiau cymunedol. Bydd y fenter yn sicrhau y clywir barn pobl Cymru am eu gwasanaethau llyfrgell drwy:

- gasglu a dadansoddi gwybodaeth o arolygon a gyflawnwyd gan wasanaethau llyfrgell yng Nghymru
- gwerthuso gwasanaethau newydd
- sicrhau bod y dystiolaeth a enillir o'r ymgynghoriadau lleol yn goleuo penderfyniadau polisi ar lefel genedlaethol
- nodi beth fydd unrhyw ofynion tebygol yn y dyfodol ar sail yr adborth a dderbynnir.

Astudiaeth Achos: Defnyddio technoleg i wella mynediad ar gyfer defnyddwyr sydd ag anableddau

Yn ystod 2004, bu'r gwasanaethau llyfrgell ledled Cymru yn defnyddio grantiau CyMAL i wella gwasanaethau ar gyfer defnyddwyr anabl. Ymhlith y prosiectau yr oedd:

- gosod meddalwedd cyfrifiadurol gwell i droi testun ar y sgrîn yn llefaru y gellir gwrando arno drwy glustffonau neu unedau sain
- hyfforddiant Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu i bobl anabl er mwyn sicrhau eu bod yn ennill y fantais fwyaf o'r adnoddau a ddarperir
- gwella'r ffitiadau gan gynnwys sgriniau cyfrifiadurol mwy, dodrefn sydd modd ei addasu a chymhorthion darllen CCTV
- hyfforddiant i staff i helpu defnyddwyr sydd ag anableddau.

Nodi amcanion strategol

3.3 Y mae cyfle pwysig i lyfrgelloedd fedru cyfrannu at gyflawni'r amcanion strategol ehangach a nodir yn *Cymru: Gwlad Well* (2003). Bydd @ **Eich Llyfrgell Chi** yn cefnogi gweithgareddau cynllunio strategol gan wasanaethau llyfrgell, drwy weithio mewn partneriaeth, sy'n cwrdd â'r meini prawf allweddol ar gyfer darparu gwasanaethau cyhoeddus mwy effeithiol fel a nodir gan Lywodraeth y Cynulliad yn Creu'r Cysylltiadau (2004). Erbyn 2007, disgwylir i lyfrgelloedd Cymreig ddangos bod eu prosesau cynllunio yn ymateb i ofynion newydd a'u bod yn effeithiol gyda thargedau adnoddau i ddiwallu anghenion eu cymunedau.

- **Consulting local communities**

3.2 The **@ Your Library Programme** will also commission market research and consult with users and non users to better focus resources and activities in significant development areas. The consultation mechanisms established to progress local Community Strategies and CIPFA PLUS surveys will also be used where appropriate. Encouraging a sense of shared ownership of local library services with local communities will be reinforced through regular consultation with community groups and organisations. The initiative will ensure that the views of the people of Wales on library services are heard through:

- the collection and analysis of information from surveys carried out by Welsh library services
- the evaluation of new services
- ensuring that the evidence obtained from local consultations informs policy making activities on a national basis
- the identification of likely future requirements based on the feedback received.

Case Study: Using technology to improve access for physically disabled users and users with sensory deprivation

During 2004, library services across Wales used CyMAL grants to improve services for users with a range of physical and sensory disabilities. Projects included:

- the installation of improved computer software to convert text on the screen to speech listened to via headphones or speakers;
- ICT training for disabled people to ensure that they gain maximum benefit from the resources provided
- improved fittings including larger computer screens, adjustable furniture and CCTV reading aids
- staff training to assist users with sensory impairment.

- **Identifying strategic objectives**

3.3 There is a significant opportunity for libraries to contribute to the achievement of the broader national strategic objectives outlined in *Wales: A Better Country (2003)*. The **@ Your Library Programme** will support strategic planning activities by library services, working in partnership, which meet the key criteria to deliver effective public services outlined by the Welsh Assembly Government in *Making the Connections (2004)*. By 2007 Welsh libraries will be expected to demonstrate that their planning processes are responsive to changing requirements and are effective in targeting resources to meet the needs of their communities.

4. Ail-asesu Rôl Llyfrgelloedd yng Nghymru

Etifeddiaeth y Gorffennol

- 4.1** Y mae llyfrgelloedd Cymreig wedi eu gwerthfawrogi a'u diogelu erioed dros ganrifoedd lawer; fodd bynnag, ar un adeg yr oedd mynediad at lyfrgelloedd preifat, crefyddol neu ddysgedig wedi'i gyfyngu i nifer fach iawn o bobl gefnog neu addysgiedig. Cadwyd llawer o weddill trysorau'r diwylliant Cymreig mewn llyfrgelloedd y tu allan i Gymru. O ddechrau'r 19eg ganrif ymlaen, yn ysgîl cynnydd yn nifer y bobl lythrennog cafwyd mwy o alw am ddeunydd darllen ac awch am wybodaeth. Yn dilyn sefydlu coleg cyntaf Prifysgol Cymru (1872) a Llyfrgell Genedlaethol Cymru (1907) fel canolfannau dysgu ac ymchwil cenedlaethol, dechreuodd pobl alw'n gynyddol am gael mynediad di-dâl i lyfrgelloedd yn eu cymunedau eu hunain. Dangosodd cymdeithasau'r mwynwyr faint o werth a roddid ar lyfrgelloedd cymunedol lleol.
- 4.2** Yn dilyn sefydlu'r gwasanaeth llyfrgell rydd cyhoeddus cyntaf yng Nghaerdydd, daeth "prifysgol y stryd" yn wasanaeth cymunedol gwerthfawr ac uchel ei barch drwy Gymru. Yr oedd y mynediad prin at addysg ffurfiol ar y pryd yn pwysleisio pa mor bwysig ydoedd cynlluniau benthyca a gwasanaethau gwybodaeth di-dâl cymunedol, dan ofal cynyddol staff llyfrgell hyfforddedig. Dros y 100 mlynedd diwethaf, datblygodd rôl y llyfrgell rydd gyhoeddus er mwyn diwallu anghenion newidiol unigolion a chymunedau lleol. Sefydlwyd llyfrgelloedd eraill yng Nghymru hefyd, i gyd yn cyfrannu at fywyd y gymuned, addysg, iechyd a'r gymuned fusnes.
- 4.3** Mae adeiladau presennol llyfrgelloedd Cymru yn adlewyrchu gofynion pan eu hadeiladwyd. Bydd Rhaglen @ **Eich Llyfrgell** yn ymchwilio mewn i arfer gorau modern o ddarparu gwasanaethau ac yn archwilio sut mae safleoedd gwasanaethau llyfrgell presennol Cymru yn perfformio. Bydd adroddiad gwybodaeth yn cael ei gynhyrchu ar gyfer trafodaethau yn y dyfodol.

Anghenion y Presennol

- **Hyrwyddo gwasanaethau llyfrgell i bawb yng Nghymru**
- 4.4** Yn y 21ain ganrif, y mae'r tirlun bellach yn dra gwahanol gan fod pobl yn disgwyl medru cael mynediad at adnoddau llyfrgell, cyfleoedd dysgu gydol oes a gwasanaethau gwybodaeth heb orfod o reidrwydd ymweld ag adeiladau llyfrgell. Y mae angen i wasanaethau fod ar gael mewn mannau eraill yn y gymuned, yn y cartref, yn y gweithlu neu'r ysgol ac yn gynyddol drwy gyfrifiaduron, y teledu a ffonau symudol. Heddiw, y mae adnoddau llyfrgell yn cynnwys deunyddiau aml-gyfrwng yn ogystal â llyfrau a phapurau newydd, gan ddarparu cwrpas defnydd eang o ddysgu gydol oes ac e-lywodraeth i ddarllen er mwyn pleser a gweithgareddau cymunedol.

4. Re-assessing the Role of Libraries in Wales

The Legacy of the Past

- 4.1** Welsh libraries have always been valued and protected over many centuries, however access to private, religious or learned libraries was limited to a very small number of wealthy or educated people. Many remaining treasures of Welsh culture were kept in libraries outside of Wales. From the early 19th century, greater levels of literacy increased the demand for reading material and encouraged a thirst for information. Following the establishment of the first college of the University of Wales (1872) and the National Library of Wales (1907) as national centres of learning and research, people increasingly demanded free access to libraries in their own communities. The miners' institutes demonstrated the worth of local community libraries.

- 4.2** With the establishment of the first Welsh free public library service in Cardiff, the 'street university' became a valued and respected community service across Wales. Limited access to the formal education service of the day emphasised the importance of free community-based lending schemes and information services, increasingly managed by trained library staff. Over the last 100 years, the role of the free public library has developed to meet the changing needs of individuals and local communities. Other libraries also developed in Wales, all contributing to community, education, health and business life.
- 4.3** Existing Welsh library buildings reflected the requirements of the day. The **@ Your Library Programme** will investigate modern best practice for service delivery and examine how current Welsh library service points measure up. An information report will be produced to aid future discussions.

The Needs of the Present

- **Promoting library services to everyone in Wales**
- 4.4** In the 21st century, there is now a very different landscape with an expectation that people should be able to access library resources, lifelong learning opportunities and information services without necessarily visiting library buildings. Services need to be available in other community locations, in the home, the workplace or school and delivered increasingly through computers, televisions and mobile phones. Library resources today include multi-media materials as well as books and newspapers with a wide scope of use from lifelong learning and e-government to reading for pleasure and community activities.

- 4.5** Yr her yn wynebu'r bartneriaeth rhwng CyMAL, y Llyfrgell Genedlaethol, awdurdodau lleol a sefydliadau eraill yng Nghymru yw sicrhau bod pawb yng Nghymru yn ymwybodol o fanteision defnyddio gwasanaethau llyfrgell, a ddarperir nid yn unig yn y llyfrgell ei hun ond hefyd drwy wasanaethau allgymorth a thrwy wasanaeth llyfrgell gyhoeddus ar-lein ar y We. Byddwn yn ystyried cyflwyno datganiadau hawl i ddefnyddio gwasanaethau llyfrgell (wedi eu hwyluso gan gardiau smart electronig), fel rhan o gynlluniau newydd yn rhoi hawl i ddefnyddio gwasanaethau cyhoeddus. Bydd cynllun marchnata cenedlaethol yn helpu'r llyfrgelloedd i hyrwyddo eu gwasanaethau i gynulleidfaedd presennol a newydd.

Astudiaeth Achos: Llyfrgell Tredegar Newydd

Agorwyd Adnodd Gwybodaeth 'White Rose' yn ystod 2004 i gymryd lle yr hen lyfrgell cyhoeddus yn Nhredeggar Newydd, ac mae eisioes yn boblogaidd gyda phlant ac oedolion lleol yn un o gymunedau mwyaf difreintiedig Cymru. Mae'r adnodd llyfrgell newydd yn ganolbwynt o Adain Gymunedol newydd a leolir drws nesaf i'r Ysgol Gynradd newydd. Wedi ei leoli yn yr Adain Gymunedol gyda'r llyfrgell mae partneriaid cymunedol pwysig eraill gan gynnwys Uned Diogelwch Cymunedol (Gwasanaeth Heddlu), Canolfan Byw'n Iach, Caffi Seiber, Swyddfa Cymunedau yn Gyntaf, Bwrdd Iechyd Lleol, Gofod Dysgu, a 'Canolfan Integreiddio Gofal Plant' a ariennir gan y Gronfa Loteri Fawr. Mae'r llyfrgell newydd bum gwaith yn fwy o faint na'r adeilad blaenorol gan gynnig digonedd o ofod a goleuni. Mae'r gwasanaeth llyfrgell hefyd yn gweithio'n agos gyda Amgueddfa 'Winding House' sydd gerllaw i'r Ysgol a datblygiad yr Adain Gymunedol. Mae blwch arddangos parhaol safonol wedi ei leoli yn y llyfrgell i hyrwyddo gwaith yr amgueddfa ac i annog diddordeb ehangach yn nhreftadaeth gyfoethog yr ardal.

- 4.6** Y mae annog llythrennedd a sgiliau sylfaenol eraill wedi bod yn rôl bwysig i lyfrgelloedd cyhoeddus erioed, a bydd **@ Eich Llyfrgell Chi** yn datblygu ymhellach yr ymarfer gorau a sefydlwyd drwy weithgareddau datblygu'r darlennydd o dan y loteri a thrwy'r prosiect Estyn Allan (2002-2005) a gyllidwyd gan Gyngor y Celfyddydau. Bydd hyn yn cynnwys hyrwyddo'r gorau o'r ysgrifennu Cymraeg a Saesneg yng Nghymru ar hyn o bryd i gynulleidfaedd newydd. Y mae hybu mwy o ddefnyddio llyfrgelloedd gan bobl ifanc yn flaenoriaeth arbennig, a bydd gweithgareddau arloesol lle ymgynghorir gyda'r bobl ifanc eu hunain ynghylch darparu gwasanaethau yn cael eu hannog a'u cefnogi.
- 4.7** Bydd cymorth effeithiol i ddysgwyr yn cael ei ddatblygu ymhellach, yn enwedig yng nghyd-destun y gofynion e-ddysgu newydd. Y mae technoleg yn ffactor hwyluso anferth ar gyfer gweithgareddau dysgu a bydd llyfrgelloedd yn cael eu hannog i ddarparu cymorth dysgu yn eu cymunedau a thrwy'r llyfrgell gyhoeddus ar-lein, fel rhan o Strategaeth E-Ddysgu Llywodraeth y Cynulliad. Erbyn 2003, yr oedd y rhaglen Rhwydwaith y Bobl gan y loteri wedi cynyddu nifer y cyfrifiaduron oedd yn darparu mynediad am ddim i'r We mewn llyfrgelloedd cyhoeddus yng Nghymru o tua 200 i tua 2000. Bellach, y mae'r

- 4.5** The challenge for the partnership between CyMAL, the National Library of Wales, Welsh local authorities and other organisations is to ensure that everyone in Wales is aware of the benefits of using library services, delivered not only in the library but also via outreach services and via an Internet-based, online public library service. Entitlement statements for library services (facilitated by electronic smartcards) will be investigated, aligned to emerging public service entitlement schemes. A national marketing plan will help library services promote their services to existing and new audiences.

Case Study: New Tredegar Library

Opened during 2004, the White Rose Information Resource replaces the old public library in New Tredegar and is already a hit with local children and adults in one of Wales most deprived communities. This new library resource forms one of the centrepieces of a new Community Wing sited next to a new Primary School. The Community Wing will co-locate the library with other key community partners including a Community Safety Unit (Police Service), Healthy Living Centre, Cyber Café, Communities First Office, Local Health Board, Learning Space, and innovative 'Integrated Childcare Centre' funded by the Big Lottery. The new library is five times bigger than the previous building, offering a light open plan space. In addition the library service is working closely with the Winding House Museum, which is adjacent to the School and Community Wing development. A permanent display cabinet of museum standard is sited in the library to promote the work of the museum and encourage wider interest in the rich heritage of the area.

- 4.6** Encouraging literacy and other basic skills has always been an important role for public libraries, and the **@ Your Library Programme** will further develop the best practice for reader development activities established by the lottery and Arts Council Wales-funded project, *Estyn Allan: Branching Out* (2002-2005). This will include promoting the best of Welsh language and English writing in Wales to new audiences. Increasing library use by young people is a particular priority and innovative activities where young people themselves are consulted on service delivery will be encouraged and supported.
- 4.7** Effective support for learners will be further developed, particularly in the context of emerging e-learning requirements. Technology is a major facilitator for learning activities and libraries will be encouraged to provide learning support in their communities and via the online public library in support of the Welsh Assembly Government E-Learning Strategy. By 2003, the lottery-funded People's Network programme increased the number of computers providing free Internet access in Welsh public libraries from around 200 to 2000. These computers now form part of the Welsh Assembly Government high speed broadband network initiative. The **@ Your Library Programme** will promote free Internet access for learners in their communities and provide online access to library resources.

cyfrifiaduron hyn yn rhan o fenter rhwydwaith band eang cyflymdra uchel Llywodraeth y Cynulliad. Bydd @ **Eich Llyfrgell Chi** yn hybu mynediad di-dâl i'r We i ddysgwyr yn eu cymunedau ac yn darparu mynediad ar-lein i adnoddau llyfrgell.

- 4.8** Y mae nifer o gyfleoedd cyffrous i ddenu defnyddwyr newydd at wasanaethau llyfrgell ac i ymestyn y defnydd a wneir ohonynt gan ddefnyddwyr presennol. Y mae'r prosiectau a gyllidwyd yn 2004 yn cynnwys cwrs TGCh sylfaenol hynod llwyddiannus i breswylwyr hŷn mewn unedau llety cysgodol yn Rhondda Cynon Taf. Y mae meddalwedd arbenigol wedi gweddwid y defnydd a wneir o'r llyfrgelloedd yng Nghaerffili gan bobl ddall a rhai sy'n gweld yn rhannol. Bydd @ **Eich Llyfrgell Chi** yn cefnogi unrhyw lyfrgell i ehangu eu gweithgareddau mewn ffyrdd arloesol a dychmygus.

Astudiaeth Achos: Cynorthwyo Dysgwyr Hyn i fynd ar-lein

Y mae Gwasanaeth Llyfrgell Rhondda Cynon Taf wedi bidio'n llwyddiannus i CyMAL am grant i brynu cyfrifiaduron pen-glin ac i gyflogi tiwtoriaid allgymorth TGCh arbenigol i ymweld ag unedau llety cysgodol yn y bwrdeistref sirol. Y nod oedd dysgu preswylwyr sut i ddefnyddio cyfrifiaduron a chael mynediad i'r Rhyngrwyd.

I gyd, y mae 26 o complecsau llety yn cymryd rhan yn y prosiect, gyda hyfforddiant yn cael ei ddarparu i gynulleidfa rhwng 70 a 93 oed. Y mae'r hyfforddiant yn cynnwys cymorth i breswylwyr fedru gwneud y mwyaf o'r cyfleusterau ar-lein presennol fel gwefan Rhondda Cynon Taf, gwefan y Gwasanaeth Llyfrgell (gan gynnwys catalog y llyfrgell), cronfa ddata o wybodaeth gymunedol ac archif helaeth o ffotograffau digidol.

Bu'r prosiect hwn yn llwyddiant ysgubol sy'n dangos nad oes raid i oed fod yn rhwystr i ddefnyddio TGCh. "Yr ydym yn mwynhau ein dwy awr yr wythnos ar y cyfrifiaduron. Yr unig beth yw bod amser yn hedfan a byddem yn hoffi cael dwy awr y dydd," meddai Sylvia Farmer o Dyllas Court, Porth. "Erbyn hyn rwy'n swian wrth fy merch a fy mab-yng-nghyfraith i adael i mi ddefnyddio eu cyfrifiadur – neu i brynu un i mi fel anrheg Nadolig!"

• Darparu mynediad am ddim i adnoddau llyfrgell yng Nghymru

- 4.9** Y mae gwasanaethau llyfrgell yn cadw'r cryfderau traddodiadol sydd bellach angen eu diwygio i gwrdd ag anghenion pobl yn y 21ain ganrif. Bydd @ **Eich Llyfrgell Chi** yn annog llyfrgelloedd i:

- barhau i ddarparu mynediad am ddim i ddeunydd darllen i bawb, a hyrwyddo llythrennedd drwy wasanaeth sy'n gymdeithasol gynhwysol
- darparu mynediad am ddim i'r Rhyngrwyd a helpu defnyddwyr i ddefnyddio gwasanaethau ar-lein sy'n dod yn gynyddol fwy cymhleth, a thrwy hynny'n annog "llythrennedd gwybodaeth" ymhlith defnyddwyr
- cynnal a datblygu'r cymorth a roddir i wasanaethau dysgu gan gynnwys ceisiadau di-dâl am lyfrau a chylchgronau lle bynnag bosibl

- 4.8** There are many exciting opportunities to attract new users to library services and to extend the use made of services by existing users. Projects funded in 2004 include a highly successful basic ICT course for older people living in sheltered accommodation in Rhondda Cynon Taff. Specialist software has transformed library use for users with sensory impairments in Merthyr Tydfil libraries. The **@ Your Library Programme** will support all libraries to extend their activities in innovative and imaginative ways.

Case Study: Older learners are assisted to get on-line

Rhondda Cynon Taff Library Service bid successfully to CyMAL for a grant to purchase laptop computers and employ specialist ICT outreach tutors to visit sheltered accommodation units within the county borough. The aim was to teach residents how to use computers and access the Internet.

A total of 26 complexes are participating in this project, with training being delivered to an audience aged between 70 and 93. The training includes help for residents to make the most of existing online facilities such as the Rhondda Cynon Taff web site, the Library Service web site (including the library's catalogue), the community information database and a comprehensive digital photographic archive.

This project has been very well received by users and underlines the fact that age need not be a barrier to using ICT. "We all really enjoy our two hours a week on the computers. The only thing is, the time flies and we wish it was two hours a day," says Sylvia Farmer from Dyllas Court, Porth. "I'm now pestering my daughter and son-in-law to let me use their computer - or buy me one for Christmas!"

- **Providing free access to Welsh library resources**

- 4.9** Library services retain traditional strengths which now need to be refined to be fit for the needs of today. The **@ Your Library Programme** will encourage libraries:

- to continue to provide free access to reading material for all, promoting literacy in a socially inclusive service
- to provide free access to the Internet and to help users navigate increasingly complicated on-line services, encouraging 'information literacy'
- to maintain and develop support for learning activities including free requests for books and journals where possible
- to maintain and develop impartial information services with referral provided to additional sources of help and support
- to develop specialist services for users with individual access needs
- to lead in developing community information services supporting local organisations and community activities.

- cynnal a datblygu gwasanaethau gwybodaeth di-duedd gan gyfeirio pobl at ffynonellau ychwanegol o gymorth a chefnogaeth
- datblygu gwasanaethau arbenigol i ddefnyddwyr gydag anghenion unigol
- arwain ar ddatblygu gwasanaethau gwybodaeth yn y gymuned drwy gefnogi mudiadau lleol a gweithgareddau cymunedol.

Astudiaeth Achos 4: Syrffio diogel i bobl ifanc

Y mae llyfrgelloedd cyhoeddus yng Nghymru yn darparu mynediad am ddim i gyfleusterau cyfrifiadurol, gan gynnwys mynediad am ddim i'r Rhyngwrwd. Profodd hyn i fod yn hynod lwyddiannus gyda denu pobl ifanc yn ôl i lyfrgelloedd. Fodd bynnag, yn y blynyddoedd diwethaf, y bu'r cyfryngau yn llawn o straeon am bobl ifanc yn cael anhawster gyda defnyddio'r Rhyngwrwd, o ystafelloedd sgwrsio i wefannau camarweiniol.

Y mae Gwasanaeth Llyfrgell Gwynedd, drwy weithio mewn partneriaeth gyda Gwasanaeth Llyfrgell Ynys Môn, wedi bidio'n llwyddiannus am grant CyMAL i gynhyrchu pecyn gwybodaeth dwyieithog i helpu pobl ifanc i wneud y mwyaf o'r Rhyngwrwd, gan gynnwys:

- dull strwythuredig at ddatblygu sgiliau TGCh a Rhyngwrwd
- sut i reoli'r amser sy'n cael ei dreulio ar-lein yn effeithiol
- hybu mynediad at wefannau newydd lle sicrheir eu hansawdd
- gwneud defnydd mwy effeithiol o lyfrgell cyhoeddus
- tynnu sylw at faterion diogelwch personol.

Bydd y pecyn gwybodaeth ar gael drwy'r Grid Cenedlaethol ar gyfer Dysgu yng Nghymru.

• **Creu'r gwasanaeth llyfrgell ar-lein**

4.10 Y mae'r gwasanaeth llyfrgell ar-lein yn elfen hanfodol yn y fenter **@ Eich Llyfrgell Chi**. Bydd darparu gwasanaethau ar-lein drwy wefan y llyfrgell yn ehangu mynediad at adnoddau llyfrgell ac yn cyrraedd cynulleidfaoedd newydd. Yn 2002, penderfynodd Llywodraeth y Cynulliad dreialu mynediad ar-lein i dros 100 o gyfeirlyfrau wedi eu cyhoeddi gan Oxford Reference Online i holl aelodau llyfrgelloedd cyhoeddus yng Nghymru, ar gael yn y llyfrgell, y cartref, yr ysgol a'r gweithle. Y mae'r datblygiad arloesol hwn yn cynrychioli'r math o fenter gydweithredol y byddwn yn ei dilyn i gefnogi darparu gwasanaethau gwybodaeth electronig effeithiol a chost-effeithiol i bawb.

4.11 Bydd datblygu deunydd ar-lein dwyieithog, deniadol a llawn gwybodaeth am Gymru wrth wraidd y fenter hon. Bydd CyMAL yn gweithio gyda'r Llyfrgell Genedlaethol i ddatblygu strategaeth genedlaethol ar gyfer gwasanaethau cyfeiriol ar-lein wedi eu cysylltu i *Cymru ar y We* (gweffannau Cymreig dilys) ac *Ask Cymru* (gwasanaeth holi ar-lein a ddarperir gan wasanaethau llyfrgell yng Nghymru). Bydd y fenter hefyd yn cefnogi gweithgareddau fydd yn:

Case Study 4: Safe surfing for young people

Public libraries in Wales provide free access to computer facilities including access to the Internet. This has proved extremely successful in attracting young people back into libraries. However in recent years the media has been full of stories about young people encountering problems when using the Internet, ranging from chat rooms to misleading websites.

Gwynedd Library Service, working in partnership with Ynys Môn Library Service successfully bid for a CyMAL grant to produce a bilingual information pack which helps young people to make the best use of the Internet including:

- a structured approach to develop ICT and Internet skills
- the effective management of time spent online
- promoting access to new quality assured websites
- using the public library more effectively
- highlighting personal safety issues.

The information pack will be made available via the National Grid for Learning in Wales.

- **Creating the online library service**

4.10 The online library service is an essential element of the **@ Your Library Programme**. Delivering services online via the library website will effectively extend access to library resources and reach new audiences. In 2002, the Welsh Assembly Government piloted online access to over 100 reference books published by Oxford Reference Online for all Welsh public library members, available in the library, the home, the school and the workplace. This innovative development represents the type of collaborative procurement which will be pursued to support more efficient and cost-effective electronic information services for all.

4.11 Developing attractive and informative online bilingual content relating to Wales will underpin the initiative. CyMAL will work with the National Library of Wales to develop a national strategy for online reference services linked to *Wales on the Web* (validated websites relating to Wales) and *Ask Cymru* (an online enquiry service provided by Welsh library services). The initiative will also support activities which:

- provide access to online Welsh library catalogues
- provide links to *Gathering the Jewels* and other digitised materials of Welsh interest
- provide access to online community information sources

- darparu mynediad at gatalogau llyfrgell ar-lein yng Nghymru
- cysylltu i Casglu'r Tlysau a deunyddiau digidol eraill o ddiddordeb Cymreig
- darparu mynediad at ffynonellau gwybodaeth ar-lein cymunedol
- darparu mynediad at wasanaethau e-lywodraeth wedi eu darparu gan awdurdodau lleol
- darparu gwasanaethau cymorth e-ddysgu i ddysgwyr.

Bydd Cymru yn ceisio arwain ar weithredu polisïau arloesol i ddarparu mynediad at adnoddau llyfrgell a chyfoeth diwylliannol y genedl.

- **Gweithio mewn partneriaethau i ddarparu gwell gwasanaethau**

4.12 Y mae @ **Eich Llyfrgell Chi** yn bartneriaeth newydd sbon rhwng CyMAL a rhanddeiliaid allweddol i asesu pa mor effeithiol yw'r ddarpariaeth bresennol a gweithredu mesurau arloesol i wella gwasanaethau, wedi eu hanelu'n benodol at gynulleidfaoedd newydd. Y nod fydd hybu gwasanaeth llyfrgell gyhoeddus sy'n berthnasol i anghenion pobl yn y 21ain ganrif. Bydd y bartneriaeth yn adennill rôl ganolog i wasanaethau llyfrgell fel rhan hanfodol o fywyd ein cymdeithas ac un sy'n hyblyg ac ymatebol i anghenion newidiol unigolion, teuluoedd a mudiadau lleol.

4.13 Y mae angen i'r dull gweithredu newydd hwn adlewyrchu partneriaeth strategol rhwng yr holl lyfrgelloedd Cymreig tra'n arwain at gynyddu mynediad at adnoddau llyfrgell i bawb yng Nghymru. Yn 2003, daeth Prifysgol Cymru Bangor yr un gyntaf yn y DU i agor ei hadnoddau i aelodau o lyfrgelloedd cyhoeddus fel rhan o'r fenter "LINC y Gogledd". Prosiect Pathfinder ar gyfer partneriaethau llyfrgell rhanbarthol eraill yw'r prosiect hwn. Bydd @ **Eich Llyfrgell Chi** yn herio partneriaethau llyfrgell i ddod o hyd i ffyrdd o weithio gyda'i gilydd i wella eu gwasanaethau, yn enwedig i gefnogi gweithgareddau dysgu gydol oes.

4.14 Bydd llyfrgelloedd hefyd yn cael eu herio i sefydlu partneriaethau effeithiol gyda gwasanaethau eraill a ddarperir gan awdurdodau lleol yn ogystal â chan golegau lleol, y Ganolfan Byd Gwaith, Gyrfa Cymru, Cyngor Llyfrau Cymru, yr Asiantaeth Sgiliau Sylfaenol, Cychwyn Cadarn, Dechrau Darllen, Partneriaethau Cymunedau'n Gyntaf, Partneriaethau Iechyd Lleol, Partneriaethau diwylliannol lleol a Phartneriaethau Plant a Phobl Ifanc er mwyn ehangu mynediad at wasanaethau mewn cymunedau lleol.

Astudiaeth Achos: Denu Defnyddwyr Newydd

Y mae marchnata yn faes datblygu allweddol i lyfrgelloedd, a denu defnyddwyr newydd yn her enfawr i wasanaethau llyfrgell y dyddiau hyn. Yn ystod 2004, cyflwynodd y gwasanaethau llyfrgell cyhoeddus fid i CyMAL am grantiau i dreialu dulliau arloesol o dargedu cynulleidfaoedd newydd, gan gynnwys:

- ciosg "cyffwrdd y sgrîn" i gael mynediad at wasanaethau llyfrgell mewn archfarchnad 24 awr yng Nghasnewydd, ynghyd â threfniadau peilot i ddanfôn adnoddau llyfrgell i'r cartref yn ddi-dâl

- provide access and feedback on e-government services delivered by local authorities
- provide learner support services for e-learning.

Wales will aim to be a leader in implementing innovative policies to access the nation's library resources and cultural wealth.

- **Working in partnerships to deliver better services**

4.12 The **@ Your Library Programme** represents a major new partnership between CyMAL and key stakeholders to assess the effectiveness of existing provision and to implement innovative measures to improve services, particularly aimed at new audiences. The aim will be to promote a vibrant and dynamic public library service relevant to the needs of 21st century citizens. The partnership will reclaim a central role for library services as a vital part of the fabric of community life, agile and responsive to the changing needs of individuals, families and local organisations.

4.13 This new approach needs to reflect a strategic partnership between all Welsh libraries leading to increased access to Welsh library resources for everyone. In 2003, University of Wales Bangor became the first UK university to open its resources to public library members as part of the '*LINC y Gogledd*' scheme. This initiative is a pathfinder project for other regional library partnerships. The **@ Your Library Programme** will encourage library partnerships to identify effective ways to work together to improve services, particularly in support of lifelong learning activities.

4.14 Libraries will also be supported to develop effective partnerships with other local authority services. In addition, local colleges, Job Centre Plus, Careers Wales, the Welsh Books Council, Basic Skills Agency, SureStart, BookStart, Community First Partnerships, local health partnerships, local cultural partnerships, Children and Young People's Partnerships will be involved in extending access to community services.

Case Study: Attracting new users

Marketing is a key development area for libraries and attracting new users is a major challenge for today's library service. During 2004, public library services were able to bid to CyMAL for grants to pilot innovative approaches in targeting new audiences, including:

- a touchscreen kiosk to access library services based at a 24hr supermarket in Newport accompanied by a pilot for the free home delivery of library resources
- extending the availability of library collections in the workplace in Torfaen
- a library welcome pack for under 5s developed by the Isle of Anglesey

- darparu mwy o gasgliadau llyfrgell yn y gweithlu yn Nhorfaen
- pecyn croeso i'r llyfrgell i blant dan 5 oed – a ddatblygwyd gan Ynys Môn
- darparu corlannau deniadol a phenodol i bobl yn eu harddegau yn y prif lyfrgelloedd yn Sir Gaerfyrddin
- mynediad ffôn 24/7 i wasanaethau yn Sir Fynwy
- cwrs preswyl ysgrifennu creadigol ar-lein ym Mhowys
- ymgyrch marchnata llyfrgelloedd eang yn Sir Ddinbych
- mynediad gwell at gyfleusterau ar-lein mewn llyfrgelloedd symudol ar draws Cymru
- darparu mynediad ar-lein am ddim at adnoddau hanes lleol.

- **Datblygu cyfleoedd i wella sgiliau'r gweithlu**

4.15 Y mae cyflawni potensial y gwasanaeth llyfrgell cyfoes yn gofyn cael gweithlu medrus sy'n gallu adeiladu ar y sgiliau traddodiadol drwy drin a thrafod technoleg, datblygu cynulleidfaoedd, rheoli prosiectau a meithrin technegau cyfathrebu. Bydd @ **Eich Llyfrgell Chi** yn gweithio gyda'r gwasanaethau llyfrgell, Cyngor Sgiliau Sector Dysgu Gydol Oes y DU a Sefydliad Siartredig y Gweithwyr Llyfrgell a Gwybodaeth Proffesiynol yng Nghymru (CILIP) i ddatblygu rhaglen datblygu sgiliau briodol yn seiliedig ar asesu anghenion hyfforddi cenedlaethol. Bydd yn ystyried cyflwyno addysg broffesiynol ffurfiol a hyfforddiant NVQ yn y gweithle. Rhaid rhoi sylw i sawl her bwysig gan gynnwys:

- parhau i foderneiddio'r gweithlu, gan ehangu ar sgiliau traddodiadol i gynnwys trin a thrafod technoleg, datblygu cynulleidfaoedd, rheoli prosiectau a meithrin technegau cyfathrebu ymhlith cymwyseddau holl bwysig eraill
- parhau i ddatblygu dulliau traws-sector a phartneriaeth yn y meysydd treftadaeth, twristiaeth, busnes ac economaidd-gymdeithasol yn ogystal ag ym maes iechyd
- rhoi sylw i'r prinder hysbys o sgiliau mewn rhai meysydd, rhoi sylw i anawsterau recriwtio a chadw staff mewn eraill, datblygu sgiliau arbenigol i gwrdd ag anghenion y sector a sicrhau y gellir gwella ar rôl llyfrgelloedd o ran hyrwyddo diwylliant dwyieithog
- creu'r capasiti adnoddau dynol angenrheidiol fel y gellir creu a chefnogi'r cyfleoedd priodol i ddatblygu'r gweithlu mewn gwahanol ffyrdd, o fewn y gwasanaethau llyfrgell a'r awdurdodau eu hunain, ac o fewn y sector cyfan yng Nghymru
- y mater o gynllunio olyniaeth y gweithlu er mwyn sicrhau bod staff profiadol a chymwysedig yn rhannu eu harbenigedd a'u gwybodaeth arbenigol gyda'u hollynwyr, tra'n cydnabod materion demograffig a nodweddion neilltuol y gweithlu yng Nghymru. Y mae angen canfod a mesur unrhyw risg o golli sgiliau, profiad a gwybodaeth o'r gwasanaeth llyfrgell, a dod o hyd i ffyrdd o leihau neu o reoli'r risgiau hynny
- datblygu arweinyddiaeth a gweledigaeth i lefel rhagoriaeth gynaliadwy.

- providing dedicated and attractive areas for teenagers in the main libraries in Carmarthenshire
- 24/7 telephone access to services in Monmouthshire
- an online creative writing residency in Powys
- a major library marketing campaign in Denbighshire
- improved access to online facilities on mobile libraries across Wales
- making free local history resources available online.

- **Developing opportunities to improve workforce skills**

4.15 Fulfilling the potential of a modern library service requires a skilled workforce capable of extending traditional skills. These skills include competencies for managing information technology projects, developing new audiences and using communication techniques effectively. The **@ Your Library Programme** will work with library services, the Lifelong Learning UK Sector Skills Council and the Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP) Cymru to identify an appropriate skills development programme based on a national assessment of training needs. Formal professional education and NVQ training opportunities in the workplace will be investigated. Significant challenges need to be addressed including:

- the continued development of cross sectoral and partnership approaches with the heritage, tourism, business and socio-economic areas, as well as health
- addressing the known and perceived scarcity of skills in some areas, addressing recruitment and retention difficulties in others, developing specialist skills to meet the needs of the sector, and ensuring that the role of libraries in the promotion of a bilingual culture can be enhanced
- creating the necessary human resource capacity so that appropriate workforce development opportunities can be created and supported by various means, within library organisation and authorities themselves, and for the sector as a whole in Wales
- the need to identify, quantify and manage the risk to the library domain from loss of skills, experience and knowledge
- the issue of workforce succession planning, in order to ensure that experienced and highly qualified staff share their expertise and specialist knowledge with their successors
- recognising demographic issues, and the particular characteristics of the workforce in Wales, and valuing the diversity of employees
- the development of leadership and vision to a level of sustainable excellence.

5. Datblygu'r Cynllun Gweithredu drwy Bartneriaeth

Y Prif Chwaraewyr

- 5.1** Bydd CyMAL yn cefnogi partneriaethau ar lefel genedlaethol, rhanbarthol a lleol i ddarparu gwasanaethau llyfrgell gwell. Bydd y Llyfrgell Genedlaethol a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn gweithio gyda CyMAL i sefydlu fframwaith datblygu strategol cenedlaethol, yn enwedig ar gyfer gwasanaethau ar y we, lle bydd gan bartneriaethau rhanbarthol a lleol y rôl o sicrhau gweithrediad y cynlluniau marchnata, datblygu cynnwys, benthyca rhwng llyfrgelloedd a datblygu'r gweithlu.

- 5.2** Gwahoddir cyrff cynrychioliadol i ymuno â Grŵp Llywio @ **Eich Llyfrgell Chi**, gan gynnwys y Llyfrgell Genedlaethol, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, y Prif Swyddogion Adloniant a Hamdden, Cymdeithas Prif Lyfrgellwyr Cymru, Fforwm Llyfrgelloedd Addysg Uwch Cymru, Fforwm, CILIP Cymru a Chymdeithas y Rheolwyr TG. Byddwn hefyd yn ymgynghori gyda chyrrff llyfrgell eraill gan gynnwys llyfrgelloedd ysgol, llyfrgelloedd iechyd, llyfrgelloedd gweithle a llyfrgelloedd arbenigol.
- 5.3** Un o nodau'r fenter fydd cael effaith ryngwladol a bydd partneriaethau priodol Prydeinig, Ewropeaidd a rhyngwladol eraill yn cael eu sefydlu i nodi a dosbarthu ymarfer gorau.

Llinynnau'r Rhaglen

- 5.4** Bydd gan y rhaglen 4 llinyn, dan ofal rheolwr prosiect llawn amser ac wedi eu datblygu dros ddwy flynedd. Bydd CyMAL yn darparu cymorth gweinyddol.

System Darganfod Adnoddau Genedlaethol yn ehangu mynediad at adnoddau llyfrgell yng Nghymru

Amcan: Galluogi pobl Cymru i chwilio am adnoddau llyfrgell Cymreig ac i ofyn am ddanfon eitemau penodol i'r llyfrgell neu drwy'r e-bost lle bo hynny'n briodol.

- 5.5** Tasgau Allweddol

- Cytuno ar fanyleb ar gyfer system darganfod adnoddau genedlaethol ar y we
- Paratoi catalogau llyfrgell sydd modd cael gafael arnynt drwy'r Rhyngwrld
- Cyflawni ymarfer caffael i gyflenwi system sy'n ffit i'w phwrpas
- Treialu gweithgareddau cyn gweithredu'r system yn llawn yn 2007/08
- Edrych ar lwyfannau technoleg newydd (wi-fi, technoleg ffôn symudol) i ddarparu gwasanaethau gwybodaeth electronig.

5. Developing the Action Plan through Partnership

Main Players

- 5.1** CyMAL will support partnerships at a national, regional and local level to deliver improved library services. The National Library of Wales (NLW) and the Welsh Local Government Association (WLGA) will work with CyMAL to establish a national strategic development framework, particularly for web-based services, with regional and local partnerships tasked to develop the implementation of marketing plans, content development, interlibrary lending and workforce development. Discussions will be held with local archive and museum services to identify a potential future extension to provide online access to their resources.

- 5.2** Representative bodies will be invited to join the **@ Your Library Programme** Steering Group including NLW, the WLGA, the Chief Officers for Recreation and Leisure (CORL), the Society of Chief Librarians Wales (SCL(W)), Wales Higher Education Libraries Forum (WHELP), Fforwm, CILIP Cymru and the Society of IT Managers (SOCITM). Other library bodies including school libraries, local authority school library services, health libraries, workplace libraries and specialist libraries will also be consulted.
- 5.3** The initiative will aim to have an international impact and appropriate UK, European and other international partnerships will be progressed to identify and disseminate best practice.

Programme Strands

- 5.4** There will be 4 programme strands, managed by a full time project manager and developed over 2 years. CyMAL will provide administrative support.

National Resource Discovery System opening up access to Welsh library resources

Objective: Enable the people of Wales to search Welsh library resources and request the delivery of selected items to the library or via e-mail where appropriate.

5.6 Canlyniadau Disgwyliedig

- System ar-lein wedi ei threialu fel bod pobl Cymru yn gallu chwilio am adnoddau mewn llyfrgelloedd Cymreig, dewis eitem a gofyn am gael ei danfon i'w llyfrgell leol i'w chasglu, neu drwy e-bost, lle bo hynny'n briodol, o fewn amserlen benodol
- Dwy bartneriaeth ranbarthol wedi eu sefydlu, i ehangu mynediad at adnoddau llyfrgell addysg uwch ac addysg bellach i bob dysgwr
- Blaen-gynllun wedi ei ddatblygu ar gyfer partneriaethau rhanbarthol gyda'r nod o gynnwys gweddill yr ardaloedd yng Nghymru
- Adroddiad arfaethedig ar ymestyn mynediad i gasgliadau archifau a amgueddfeydd Cymraeg arlein.

Datblygu cynulleidfaoedd newydd drwy ddarparu gwybodaeth newydd ar gyfer y llyfrgell gyhoeddus ar-lein

Amcan: Creu gwybodaeth ddwyieithog ar-lein a helpu pobl i ddod o hyd i wybodaeth ac adnoddau o ansawdd da ar y Rhyngrwyd

5.7 Tasgau Allweddol

- Cyflawni ymarfer caffael cydweithredol i ddarparu gwasanaethau gwybodaeth electronig o ansawdd da i holl aelodau llyfrgelloedd cyhoeddus Cymru
- Datblygu rhaglenni llythrennedd gwybodaeth i gefnogi pawb i wneud defnydd effeithiol o'r We
- Datblygu gwasanaethau gwybodaeth cymunedol ym mhob llyfrgell gyhoeddus yng Nghymru
- Ehangu mynediad at ddeunydd digidol mewn llyfrgelloedd yng Nghymru, drwy weithio gyda Llyfrgell Genedlaethol Cymru
- Cefnogi dysgwyr Cymraeg.

5.8 Canlyniadau Disgwyliedig

- y llyfrgell ar-lein ar gael drwy'r Rhyngrwyd o'r cartref, llyfrgell, ysgol neu o'r gweithle, gan gynnwys:
- mynediad am ddim (ac eithrio costau cysylltu Rhyngrwyd yn y cartref) at:
 - ddogfennau cyfeiriol / cyfeirlyfrau cyffredinol
 - papurau newydd
 - cylchgronau a chyfnodolion
 - e-lyfrau
 - deunydd e-ddysgu i ddatblygu sgiliau sylfaenol

5.5 Key Tasks

- Identify the specification for a web-based national resource discovery system
- Prepare library catalogues to be accessed via the Internet
- Progress a procurement exercise to supply a system fit for purpose including the potential to extend links to archive and museum collections
- Pilot activities prior to full implementation in 2007/8
- Investigate new technology platforms (wi-fi, mobile technology) to deliver electronic information services.

5.6 Expected Outcomes

- An online system pilot to enable the people of Wales to search for resources held in Welsh libraries and to select an item and have it delivered to their local library for collection or e-mailed, where appropriate, within an agreed timescale
- 2 regional partnerships established, opening up access to higher education and further education library resources for all learners
- A forward plan developed for regional partnerships to include the remaining areas of Wales
- Scoping report on the extension of online access to Welsh archive and museum collections.

Developing new audiences through the provision of new information content for the online public library

Objective: Create online bilingual content, and assist people to find quality information and resources on the Internet.

5.7 Key Tasks

- Progress a collaborative procurement exercise to provide high quality electronic information services to all Welsh public library members
- Develop information literacy programmes to support the effective use of the Internet by everyone
- Develop community information services in all Welsh public library services
- Extend access to digitised material in Welsh libraries, working with the National Library of Wales
- Support Welsh learners.

- Gwasanaeth holi di-dâl, Ask Cymru, wedi ei ddatblygu ymhellach gan wasanaethau llyfrgell Cymru
- Gwybodaeth gymunedol ar-lein am ddim
- Hyfforddiant am ddim ar sut i ddefnyddio'r llyfrgell ar-lein yn eich llyfrgell leol
- Cysylltiadau i Cymru ar y We (gwybodaeth ddilys am wefannau Cymreig)
- Mynediad wedi'i ehangu at wybodaeth ddigidol ar-lein newydd a phresennol gan y Llyfrgell Genedlaethol, Amgueddfeydd ac Orielau Cenedlaethol Cymru, gwefan Casglu'r Tlysau a gwefan amgylchedd hanesyddol Coflein a weinyddir gan Gomisiwn Brenhinol Henebion Cymru.

Hyrwyddo gwasanaethau llyfrgell drwy gynllun marchnata cenedlaethol a gweithgareddau datblygu'r darlennydd

Amcan: Sicrhau bod pawb yn ymwybodol o'r ystod lawn o wasanaethau a ddarperir gan lyfrgelloedd yng Nghymru a'u bod yn denu mwy o bobl i fanteisio i'r eithaf ar y gwasanaethau hynny.

5.9 Tasgau Allweddol

- Datblygu cynllun marchnata cenedlaethol drwy ymgynghori gyda chymunedau lleol
- Cyflawni ymarfer caffael i gefnogi gweithrediad gweithgareddau marchnata cenedlaethol a lleol
- Datblygu ymhellach yr ymarfer da a sefydlwyd gan y prosiect Estyn Allan i annog datblygu'r darlennydd, gyda ffocws penodol ar hyrwyddo'r iaith Gymraeg ac ysgrifenydd Cymraeg sy'n ysgrifennu yn Saesneg
- Datblygu gweithgareddau allgymorth drwy fynd â gwasanaethau llyfrgell allan i'r gymuned tra'n gweithio gyda rhanddeiliaid eraill
- Cytuno ar gyflawni gwerthusiad cychwynnol o effaith y fenter yn 2007/08.

5.10 Canlyniadau Disgwyliedig

- cynllun marchnata cenedlaethol proffesiynol wedi'i gynhyrchu a'i roi ar waith
- deunyddiau cyhoeddusrwydd wedi eu cynhyrchu a'u dosbarthu
- rhaglen o ddigwyddiadau cenedlaethol wedi ei threfnu, e.e. Sialens Darllen dros yr Haf i blant
- canlyniadau'r ymchwil marchnad yn cael eu bwydo i'r broses gynllunio
- dwy ymgyrch farchnata wedi eu cynnal yn seiliedig ar annog mwy o bobl i fwynhau darllen ac i ddefnyddio gwasanaethau gwybodaeth ar-lein.

5.8 Expected Outcomes

- The *online library* established, accessible via the Internet from the home, library, school or workplace including:
 - free access (excluding home Internet connection costs) to:
 - general reference works
 - newspapers
 - magazines and journals
 - e-books
 - e-learning material to develop basic skills.
- Free enquiry service, *Ask Cymru*, further developed by Welsh library services
- Free online community information
- Free training in using the *online library* provided at your local library
- Links provided to *Wales on the Web* (validated information on websites about Wales)
- Extended access to new and existing online digital content from the National Library of Wales, National Museums & Galleries of Wales, *Gathering the Jewels* website and historical environment website *Coflein* managed by the Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Wales (RCAHMW).

Promoting library services through a national marketing plan and reader development activities

Objective: Ensure that everyone is aware of the full range of services provided by Welsh libraries and that services are attracting more people to obtain the maximum benefit from those services.

5.9 Key Tasks

- Identify a national marketing plan through consultation with local communities
- Progress a procurement exercise to implement national and local marketing activities
- Further develop the good practice developed by the *Estyn Allan: Branching Out* project to encourage reader development, with a particular focus on promoting Welsh language and Welsh writing in English
- Develop outreach activities taking library services out into the community, working with other stakeholders
- Commission an initial impact evaluation in 2007.

Datblygu cyfleon i wella sgiliau'r gweithlu

Amcan: Datblygu sgiliau staff llyfrgelloedd i ddarparu gwasanaethau gwell i bobl Cymru a sicrhau bod pawb yn derbyn gwasanaeth o safon lle bynnag y maen nhw'n byw.

5.11 Tasgau Allweddol

- Cyflawni awdit o'r cyfleoedd dysgu a hyfforddiant presennol a phriodol, ar wahanol lefelau, a fyddai'n cwrdd â'r anghenion hyfforddiant a nodwyd, yn enwedig rhai a fyddai'n adeiladu ar bartneriaethau yng Nghymru tra'n gwneud y defnydd mwyaf o gyfleusterau a chyfleoedd datblygu
- Ystyried y dull o ddarparu gwasanaethau er mwyn sicrhau bod y rhaglen ddatblygu yn cwrdd ag anghenion penodol ac yn briodol i amgylchiadau neilltuol y sector yng Nghymru
- Gweithio gyda Sgiliau Dyfodol Cymru i sicrhau bod sgiliau priodol newydd yn cael eu cynnwys yn y rhaglenni hyfforddiant
- Gweithio gyda Chyngor Sgiliau Sector Dysgu Gydol Oes y DU a CILIP Cymru i ddyfeisio strategaeth hyfforddiant genedlaethol
- Darparu cymorth ar gyfer gweithgareddau hyfforddi i wella sgiliau'r gweithlu ar lefel broffesiynol a galwedigaethol.

5.12 Canlyniadau Disgwyliedig

- Gweithgareddau hyfforddi i wella sgiliau'r gweithlu ar lefel broffesiynol a galwedigaethol wedi eu gweithredu, gan gynnwys:
 - gofal cwsmer
 - sgiliau TGCh sylfaenol
 - hyrwyddo llyfrau ac adnoddau eraill
 - hyfforddiant rheoli
 - cael adborth wrth y cyhoedd a gwasanaethau cyfryngu e-lywodraeth.
- Mwy o staff wedi eu recriwtio drwy gynlluniau bwrsari a phartneriaethau gyda Gyrfa Cymru.

Y Broses a'r Amserlen

5.13 Mawrth 2005:

Rheolwr prosiect wedi'i recriwtio. Grŵp Llywio @ **Eich Llyfrgell Chi** wedi ei gynnal i gytuno ar gylch gorchwyl y Grŵp Llywio, Cynllun Cychwynnol y Prosiect a'r Cynllun Rheoli Risg. Bydd y Grŵp Llywio yn cyfarfod yn chwarterol tan fis Mawrth 2007 gan gynhyrchu adroddiadau cynnydd cyn bob cyfarfod. Gweithdrefnau caffael perthnasol wedi eu cytuno.

5.10 Expected Outcomes

- A professional national marketing plan produced and implemented
- Bilingual publicity materials produced and disseminated
- A national events programme identified e.g. the Summer Reading Challenge for children
- The results of market research fed into planning processes
- 2 marketing campaigns delivered based on encouraging more people to enjoy reading and encouraging the use of online information services.

Developing Opportunities to improve Workforce Skills

Objective: Develop the skills of library staff to provide better services for Wales and ensure that everyone receives a quality service, wherever they live.

5.11 Key Tasks

- Undertake an audit of existing and appropriate training and learning opportunities at various levels which would cater for the training needs identified, particularly those that would enhance partnerships within Wales and maximise the utilisation of development facilities and opportunities
- Consider the delivery method in order to ensure that the development programme meets the particular needs and circumstances of the sector in Wales
- Work with Future Skills Wales to ensure that new appropriate skills are included in training programmes
- Work with the Lifelong Learning UK Sector Skills Council and CILIP Cymru to devise a national training strategy
- Provide support for training activities to improve workforce skills at vocational and professional levels
- Compile a list of organisations with specialist library and information skills.

Mawrth 2006:

Adroddiad y flwyddyn gyntaf wedi'i gynhyrchu a chynnydd wedi'i werthuso.

Mawrth 2007:

Adroddiad cynnydd terfynol wedi'i gynhyrchu. Gwerthusiad o'r effaith gychwynnol wedi'i gomisiynu. Argymhellion ynghylch pa weithgareddau i'w cyflwyno ar gyfer ail gam posibl wedi eu cytuno gan y Grŵp Llywio.

Y Gyllideb

5.14 Cyfanswm y Gyllideb Ddangosol

Y gyllideb mynegol am y cyfnod 2005-07 fydd £2m. Byddwn yn chwilio am gyllid partneriaeth gan fudiadau allweddol, lle bo hynny'n briodol, er mwyn ymestyn effaith y gweithgareddau.

5.12 Expected Outcomes

- ❑ Training activities to improve workforce skills at vocational and professional levels implemented including:
 - customer care
 - basic ICT skills
 - promoting books and other resources
 - management training
 - engaging feedback by the public and mediating e-government services.
- ❑ More staff recruited through bursary schemes and partnerships with Careers Wales.

Process and Timescale

5.13 March 2005:

Project manager recruited. The **@ Your Library Programme** Steering Group convened to agree the terms of reference for the Steering Group, the initial Project Plan and Risk Management Plan. The Steering Group will meet quarterly until March 2007 with progress reports produced prior to each meeting. Relevant procurement procedures agreed.

March 2006:

First year report produced and progress evaluated.

March 2007:

Final progress report produced. Initial impact evaluation commissioned. Recommendations relating to activities for a potential second phase agreed by Steering Group.

Budget

5.14 Indicative Total Budgets

The indicative budget for the phase 2005-07 is £2m. Partnership funding will be sought from key organisations, where appropriate, to extend the impact of activities.

6. Gwerthuso Cynnydd

Canlyniadau Targed Amlinellol ar gyfer 2007

6.1 Bydd y fenter yn gosod canlyniadau targed uchelgeisiol, fydd yn herio'r bartneriaeth gyfan i weithio'n effeithiol gyda'i gilydd i gyflawni allbynnau a chanlyniadau. Ar lefel uwch, bydd angen:

- sicrhau bod gwasanaethau llyfrgell a'u manteision yn fwy gweladwy tra'n annog mwy o bobl i'w defnyddio ar draws Cymru ynghyd â chysondeb gwasanaeth i gwrdd â disgwyliadau lleol
- ecsbloetio'r dechnoleg sydd ar gael yn effeithiol, yn enwedig y cyswllt i Rwydwaith Band Eang Llywodraeth y Cynulliad, er mwyn ehangu mynediad defnyddwyr at wasanaethau a datblygu gwasanaethau dwyieithog di-dâl newydd
- cyrraedd cynulleidfa ehangach, yn enwedig aelodau diymgeledd a difreintiedig o gymdeithas
- sicrhau lefel llawer gwell o weithio a chydweithio drwy bartneriaeth yng Nghymru, ar draws y DU ac yn rhyngwladol, gan nodi'r ymarfer gorau er mwyn gwella gwasanaethau i ddefnyddwyr a gwneud defnydd mwy effeithiol o adnoddau
- gweithlu wedi'i hyfforddi'n well ynghyd ag amserlen wedi'i chytuno ar gyfer datblygu sgiliau a gyrfa.

Sicrhau Ansawdd Da a Chysondeb y Gwasanaethau

- **Safonau ar gyfer Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru**

6.2 Y mae angen i wasanaethau llyfrgell cyhoeddus sicrhau bod amrediad a lefel y gwasanaethau a gynigir ganddynt yn gyson drwy Gymru. O dan Ddeddf Llyfrgelloedd ac Amgueddfeydd Cyhoeddus 1964, y mae'n rhaid i awdurdodau lleol ddarparu gwasanaeth llyfrgell cynhwysfawr ac effeithlon. Bellach, y mae'r rheidrwydd statudol hwn yn cael ei fonitro gan Weinidog dros Ddiwylliant, Chwaraeon a'r Gymraeg Llywodraeth y Cynulliad. Ers 2001, yn dilyn ymgynghori gyda'r cyhoedd, y mae pob un o'r 22 gwasanaeth llyfrgell cyhoeddus wedi gweithio i gyflawni'r Safonau ar gyfer Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru, a osodwyd gan Lywodraeth y Cynulliad i wella lefel y gwasanaethau a ddarperir. Bydd y safonau hyn yn cael eu diwygio yn 2005 i adlewyrchu'r cynnydd a wnaed hyd yma ac i annog gwasanaethau llyfrgell cyhoeddus i fabwysiadu prosesau rheoli a danfon fydd yn ateb anghenion y 21ain ganrif.

- **Monitro'r Safonau ar gyfer Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru**

6.3 Bydd @ **Eich Llyfrgell Chi** yn ymgorffori proses fonitro ddiwygiedig y Safonau ar gyfer Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru, i ddechrau fel rhan o fonitro menter y Fframwaith Strategol tan 2007. Bydd yn rhaid i bob gwasanaeth llyfrgell

6. Evaluating Progress

Outline Target Outcomes for 2007

6.1 The initiative will set ambitious target outcomes, which will challenge the entire partnership to work effectively together to achieve outputs and outcomes. At a high level, there will need to be:

- ❑ a greater visibility of library services and their benefits attracting increased level of usage across Wales, coupled with a consistency in service level delivery meeting local expectations
- ❑ an effective exploitation of available technology, particularly linked to the Welsh Assembly Government Broadband Network to extend service access to users and to develop new free bilingual content services
- ❑ an extension of audience reach, particularly to disadvantaged community members and groups at risk of exclusion
- ❑ a significantly improved level of partnership working and collaboration both within Wales, the UK and internationally, identifying best practice leading to improved user services and a more effective use of resources
- ❑ a better trained workforce with an agreed framework for skills and career progression.

Achieving High Quality and Consistent Service Delivery

- **Welsh Public Library Standards**

6.2 Public library services need to ensure that there is a consistency in the range and level of services offered throughout Wales. Under the Public Libraries and Museums Act 1964, local authorities are required to provide a comprehensive and efficient library service. This statutory requirement is now monitored by the Welsh Assembly Government Minister for Culture, Welsh Language and Sport. Since 2001, following a public consultation, all 22 public library services have worked to achieve Welsh Public Library Standards, set by the Welsh Assembly Government to improve the level of service provision. These standards will be revised in 2005 to reflect achievements to date and to encourage public library services to adopt management and delivery processes which effectively reflect 21st century needs.

- **Monitoring Welsh Public Library Standards**

6.3 The **@ Your Library Programme** will incorporate the revised monitoring process of the Welsh Public Library Standards, initially as part of the monitoring of the Strategic Framework initiative until 2007. Each public library service will be required to submit a three year plan (2005-2008) outlining how

cyhoeddus gyflwyno cynllun tair blynedd (2005-2008) yn disgrifio sut y byddent yn mynd ati i gyflawni'r safonau, ac yna'n anfon adroddiad cynnydd blynyddol i'w asesu gan staff CyMAL fydd yn gweithio gyda grŵp cymheiriaid. Bydd staff CyMAL yn darparu cymorth arbenigol i'r gwasanaethau llyfrgell drwy gydol y cyfnod monitro. Bydd y cyd-destun ar gyfer y broses gynllunio yn cynnwys:

- adeiladu ymhellach ar boblogrwydd a chryfder y gwasanaeth llyfrgell cyhoeddus
- cydnabod cyfraniad gwirioneddol a phosibl llyfrgelloedd cyhoeddus i bolisiâu ehangach gan lywodraeth leol a Llywodraeth y Cynulliad
- canolbwyntio ar ddefnyddwyr presennol llyfrgelloedd a defnyddwyr posibl, a'u hanghenion gwasanaeth
- bod yn berthnasol i bob llyfrgell gyhoeddus, beth bynnag y bo'u hamgylchiadau lleol
- adlewyrchu pwysigrwydd technoleg ar gyfer darparu gwasanaethau llyfrgell a gwybodaeth cynhwysfawr, tra'n cydnabod bod technoleg a'r gair printiedig yn rhannau hanfodol ac annatod o wasanaeth llyfrgell cyhoeddus modern
- taro'r cydbwysedd iawn rhwng hawliau defnyddwyr i dderbyn gwasanaeth addas a democrataidd atebol, a hawl rheolwyr lleol i reoli'r gwasanaeth yng ngoleuni anghenion ac adnoddau lleol
- adlewyrchu'r newidiadau sydd eisoes yn digwydd yn y gwasanaeth llyfrgell cyhoeddus, a hwyluso'r broses esblygol barhaus hon heb lesteirio mentrau a blaenoriaethau lleol.

6.4 Fel rhan o **@ Eich Llyfrgell Chi**, bydd y gwaith o fonitro'r Safonau ar gyfer Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru yn ystyried yr agweddau canlynol ar ddarparu gwasanaeth pan yn ystyried cynnydd:

- sicrhau bod pwyntiau gwasanaeth llyfrgell wedi eu lleoli fel y darperir mynediad addas a hwylus i ddefnyddwyr
- sicrhau bod yr oriau agor yn briodol ac yn ddigonol i ddefnyddwyr, a hyrwyddo oriau agor hirach eto ac ymweliadau amlach gan lyfrgelloedd symudol
- datblygu mynediad electronig neu "rithwir" at wasanaethau i ddefnyddwyr, gan adeiladu ar y buddsoddiad helaeth a wnaed yn ddiweddar ar ffurf Rhwydwaith y Bobl yng Nghymru fel y gall defnyddwyr fanteisio'n llawn ar yr amrediad cynyddol o ffynonellau electronig o bob math, gydag e-lywodraeth a mentrau e-ddysgu
- sicrhau bod cyfleusterau a gwasanaethau boddhaol ar gael er mwyn gwneud y mwyaf o'r adnodd llyfrgell llawn yng Nghymru, fel bod darganfod adnoddau a rhannu adnoddau yn dod yn agweddau pwysicach ar y gwasanaeth llyfrgell cyhoeddus yng Nghymru
- hyrwyddo ac annog y bobl sy'n byw o fewn ffiniau'r awdurdodau i wneud defnydd o'r gwasanaethau

- they will achieve the standards and then forward an annual progress report for assessment by CyMAL staff working with a peer group. CyMAL staff will provide expert support for library services through the monitoring period. The context for the planning process will include:
 - to further build on the popularity and strength of the public library service
 - to recognise the actual and potential contribution of public libraries to major policy initiatives of both local government and the Welsh Assembly Government
 - to focus on both library users and potential users and their needs for service
 - to be relevant to all public libraries, whatever their local circumstances
 - to reflect the importance of technology in the delivery of comprehensive information and library services, whilst recognising that both technology and the printed word are essential and integral parts of a modern public library service
 - to balance the rights of users to a suitable and democratically accountable service, and of local managers to manage the service in the light of local needs and resources
 - to reflect the changes already taking place in the public library service, and to facilitate the continuing evolutionary process, without constraining local initiatives and priorities:

6.4 Within the **@ Your Library Programme**, the monitoring of Welsh Public Library Standards will consider the following aspects of service delivery in considering progress:

- ensuring that library service points are located so as to provide convenient and suitable access for all users, whatever their access needs
- ensuring that opening hours are appropriate and adequate for users, and promoting the further extension of opening hours and more frequent visits by mobile libraries
- developing electronic or 'virtual' access to services for users, thus building on the recent major investment made in the People's Network in Wales so that users may engage fully with the growing range of electronic sources of all kinds, and with e-government and e-learning initiatives
- ensuring that satisfactory facilities and services are available for maximising the use of the total library resource in Wales, so that resource discovery and resource sharing become more important aspects of the public library service in Wales
- promoting and encouraging the use made of the services by the population resident within authorities with a particular emphasis on sections of the community currently under-represented amongst library users

- darparu digon o wariant fel y gellir darparu dewis addas a phriodol o ddeunyddiau yn Gymraeg a Saesneg (ac mewn ieithoedd eraill a siaredir yng Nghymru lle gellir cyfiawnhau'r galw) sydd o ansawdd da, i bwrpas benthyca a chyfeiriol, ar gyfer defnyddwyr
- rhoi sylw priodol i anghenion defnyddwyr sydd ag anghenion arbennig penodol, fel pobl anabl a rhai gyda nam ar eu golwg
- darparu lefelau priodol o staff cymwysedig a digon o le i ddarparu ystod datblygol o wasanaethau
- datblygu'r safonau darpariaeth sydd wedi eu mabwysiadu ar gyfer meysydd blaenoriaeth lleol dynodedig eraill.

- **Gwerthuso'r Fframwaith Strategol**

6.5 Bydd @ **Eich Llyfrgell Chi** yn cynnwys Cynllun Gwerthuso manwl ar gyfer Fframwaith Strategol fydd yn casglu adborth, yn cyflawni dadansoddiadau cyffredinol o berfformiad a thueddiadau yng Nghymru, ac yn nodi'r prif ffactorau a'r dylanwadau yng nghyswllt y perfformiad hwnnw. Bydd y Grŵp Llywio ar gyfer y fenter yn darparu adroddiadau rheolaidd i CyMAL gyda Chyngor Ymgynghorol CyMAL yn rhoi mewnbyn ychwanegol. Paratoir adroddiad gwerthuso cyfunol i oleuo unrhyw gamau pellach ar gyfer y rhaglen.

6.6 Bydd y meini prawf cyffredinol ar gyfer gwerthuso llwyddiant cychwynnol y rhaglen yn cynnwys:

- gwelliannau sy'n weledol amlwg yn amrediad ac ansawdd y gwasanaethau a ddarperir i'r cyhoedd
- targedau i'w cyrraedd ar gyfer gwella gwasanaethau a chyfleusterau
- perfformiad wedi'i fesur yn erbyn targedau a pherfformiadau cymharol yng Nghymru a manau eraill
- mwy o weithgareddau cynllunio strategol, e.e. y Cynllun Llyfrgell safonol yw'r unig ddogfen gynllunio sy'n cael ei pharatoi ar hyn o bryd gan awdurdodau llyfrgell cyhoeddus yng Nghymru yng nghyswllt eu gwasanaethau
- adrannau awdurdod lleol ac aelodau etholedig i chwarae mwy o ran mewn cynllunio a darparu gwasanaethau llyfrgell, ac i roi mwy o sylw i faterion llyfrgell wrth graffu ar weithgareddau awdurdodau lleol
- gwasanaethau llyfrgell i ddenu adnoddau ychwanegol, o ffynonellau mewnol ac allanol.

6.7 Bydd y fenter hefyd yn ystyried prosesau casglu data presennol ac yn ceisio symleiddio'r prosesau hyn yng ngoleuni cyd-destun y gwaith cyfan o gasglu data gan Lywodraeth y Cynulliad.

- providing adequate levels of expenditure by which a suitable and appropriate choice of materials in English and Welsh (and in other languages spoken in Wales where there is a significant demand for them), of a suitable quality, for loan and reference purposes, is made available to users
- giving due regard to the needs of disabled users with varying access needs
- providing appropriate levels of qualified staff and suitable space for the provision of a developing range of services
- developing the standards of provision in other designated local priority areas.

- **Evaluating the Strategic Framework**

6.5 The **@ Your Library Programme** will include a detailed Evaluation Plan Framework which will collect feedback, conduct general overall analyses of performances and trends in Wales, and identify key factors and influences relating to performance. The Steering Group will provide regular reports for CyMAL with additional input from the CyMAL Advisory Council. A summative evaluation report will be prepared to inform any forward discussion.

6.6 The general criteria for evaluating initial success will include:

- readily apparent improvements in the range and quality of services provided to the public
- targets reached for the improvement of services and facilities
- performance measured against targets and against comparative performances in Wales and elsewhere
- more strategic planning activities e.g. the individual standards plan is generally the only planning document for services currently drawn up by Welsh public library authorities
- a greater involvement in the planning and delivery of library services among local authority departments and elected members, and obtaining greater attention to library matters in local authority scrutiny activity
- library services to have attracted additional resources, from both internal and external sources.

6.7 The initiative will also consider current data collection processes and seek to rationalise these processes within the context of data collection by the Welsh Assembly Government as a whole.

7. Geirfa

AB	Addysg Bellach
AOCC	Amgueddfeydd ac Orielau Cenedlaethol Cymru
CILIP Cymru	Sefydliad Siartredig Llyfrgellwyr a Gweithwyr Gwybodaeth Cymru
CIPFA	Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth
CLILC	Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
CORL	Prif Swyddogion Hamdden
ELWa	Dysgu ac Addysgu Cymru
Estyn	Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
Fforwm	Corff cenedlaethol yn cynrychioli pob un o'r 23 Coleg Addysg Bellach a'r ddau Sefydliad Addysg Bellach yng Nghymru
GCaD	Grid Cenedlaethol ar gyfer Dysgu
LLSSC	Cyngor Sgiliau Sector Dysgu Gydol Oes
LIGC	Llyfrgell Genedlaethol Cymru
RCAHMC	Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru
SCL Cymru	Cymdeithas Prif Lyfrgellwyr Cymru
TGCh	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu
WHELF	Fforwm Llyfrgelloedd Addysg Uwch Cymru
Wi-Fi	Cysylltiad â'r rhyngrwyd trwy rwydweithiau diwifr

7. Glossary

CILIP Wales	Chartered Institute of Library and Information Professionals Wales
CIPFA	Chartered Institute of Public Finance and Accounting
CORL	Chief Officers for Recreation and Leisure
ELWa	Education and Learning Wales
Estyn	Her Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales
FE	Further Education
Fforwm	National organisation representing all 23 Further Education (FE) Colleges and the two FE institutions in Wales
ICT	Information and Communication Technology
LLSSC	Lifelong Learning UK Sector Skills Council
NGfL	National Grid for Learning
NLW	National Library of Wales
NMGW	National Museums & Galleries of Wales
RCAHMW	Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Wales
SCL Wales	Society of Chief Librarians Wales
SOCITM	Society of IT Managers
WHELF	Wales Higher Education Libraries Forum
Wi-Fi	Wireless Fidelity - Internet access through wireless networks
WLGA	Welsh Local Government Association

Mae copïau pellach o'r ddogfen hon ar gael o swyddfa CyMAL (manylion cyswllt ar y clawr cefn).

Further copies of this document can be obtained from CyMAL (contact details on the back cover).

